

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

PB ./. riksåklagaren ang. sexuellt ofredande

(Svea hovrätts dom den 28 mars 2017 i mål B 10472-16)

Högsta domstolen har förordnat att riksåklagaren ska svara skriftligen på överklagandet. Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrätts dom. Enligt min mening finns det inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

Åtalet

PB, som är född 1967, åtalades för sexuellt ofredande. Åtalet avsåg att PB ofredat en femtonårig flicka på ett sätt som kunde förväntas kränka hennes sexuella integritet, genom att smeka henne på benen och uttala att ”det var mysigt att hon var här” eller något liknande.

I andra hand yrkades ansvar för ofredande. Därvid påstods att PB i vart fall hade handgripligen antastat målsäganden. Gärningen påstods ha väckt starkt obehag hos den minderåriga målsäganden.

Tingsrättens dom

Tingsrätten ogillade åtalet. Två nämndemän var skiljaktiga och ville döma PB för sexuellt ofredande.

Tingsrätten ansåg det styrkt att PB smekt målsäganden på underbenen. Däremot ansågs det oklart om PB uttalat att han tyckte att det var kul eller mysigt att målsäganden var där.

Tingsrätten uttalade vidare följande.

Det som läggs PB till last är att han smekt Sekretess A på underbenen vid två tillfällen under en halv till en minuts tid. Det råder ingen tvekan om att Sekretess A har tagit illa vid sig av beröringen och känt ett stort obehag. Eftersom det inte framkommit några uppgifter avseende Sekretess As klädsel utgår tingsrätten från att hon inte satt med bara ben. Frågan är då om det objektivt sett är ägnat att kränka någons sexuella integritet att utanpå kläderna röra personens underben. Handlingen är på intet sätt jämförbar med de exempel som nämns i doktrinen enligt ovan. Oavsett om PB känt sig sexuellt attraherad av Sekretess A och om han uttalat att det var mysigt/kul att hon var där kan hans agerande inte anses ägnat att kränka Sekretess As sexuella integritet. Han ska därför inte dömas för sexuellt ofredande.

Här kan skjutas in att de exempel från doktrinen som tingsrätten tar upp när det gäller kroppsliga beröringar är att kortvarigt beröra en kvinnas bröst eller försöka dra ner ett blixtlås i byxor. Vidare nämns sexuella åtbörder, användning av könsord och sexuella kontakter per telefon eller e-post.

Tingsrätten finner vidare att PBs handlande inte kan jämföras med ett sådant smekande som innebär ett handgripligt antastande på så sätt att han varit närstående mot, angripit, ansatt eller besvärat målsäganden. PB ansågs därför inte heller ha gjort sig skyldig till ofredande, varför frikännande dom meddelades.

Hovrättens dom

Efter att åklagaren överklagat ändrade hovrätten tingsrättens dom på så sätt att PB dömdes för sexuellt ofredande till dagsböter. Två av hovrättens ledamöter var skiljaktiga. En tf. hovrättsassessor ansåg att PB skulle dömas för ofredande (enligt åklagares andrahandsyrkande). En av nämndemännen ville att PB skulle frikännas.

I likhet med tingsrätten ansåg hovrätten det styrkt att PB smekt målsäganden på underbenen. Till skillnad från tingsrätten ansåg hovrätten att det även var utrett att PB i samband med gärningen uttalat att det var mysigt att hon var där.

Hovrätten uttalade följande.

PB har vid två olika tillfällen smekt målsäganden på benen. Målsäganden har beskrivit att PB började smeka henne på smalbenet, att han sedan smekte längs benet upp till knäet och därefter smekte hennes ben nedåt igen, att han smekte båda benen och att beteendet pågick kanske en halv minut eller en minut vid vardera tillfälle. PB har vidgått att han hade ett sexuellt intresse för målsäganden. Målsäganden var 15 år gammal, kände inte PB och vistades tillsammans med honom i hans bostad under flera dygn. Av målsägandens uppgifter framgår att hon inte visste hur hon skulle hantera PBs närmanden och att hon inte vågade säga ifrån. Enligt hovrättens bedömning har PBs handlande, med hänsyn till förhållandena när gärningarna företogs, däribland målsägandens ålder och den utsatta situation hon befann sig i, en sådan sexuell innebörd att det typiskt sett duger att kränka målsägandens sexuella integritet. PB har haft uppsåt till sina handlingar och till de omständigheter som innebär att gärningen var ägnad att kränka målsägandens sexuella integritet. Han ska därför dömas för sexuellt ofredande.

Den skiljaktiga tf. hovrättsassessorn uttalade bl.a. följande.

I förevarande fall har PB smekt målsägandens underben under en inte obetydlig tid och det framstår som klart att han gjorde detta eftersom han hade ett sexuellt intresse av henne. Även med beaktande av att målsäganden enbart var 15 år vid gärningen samt med hänsyn tagen till hennes relation till PB samt till syftet med vistelsen hos honom anser jag att den beröring som han har utsatt henne för inte kan vara av sådan utpräglad sexuell karaktär att gärningen ska rubriceras som sexuellt ofredande.

Med beaktande av att det inte har varit fråga om flyktiga smekningar på benen finner jag att PBs handlande utgör ett sådant handgripligt antastande av målsäganden som är att bedöma som ofredande. Det framstår också som klart att PB måste ha insett att det förelåg en beaktansvärd risk för att hans handlande inte var välkommet. PB ska därför dömas för ofredande till dagsböter.

Överklagandet till Högsta domstolen

PB yrkar att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, ska ogilla åtalet.

PB hävdar att det inte är styrkt att han har vidrört målsäganden på det sätt som påstås i åtalet. Enligt PB är att smeka någon på benen typiskt sett inte en handling som gör att man kan säga att målsägandens sexuella integritet kränks. Det är ingen typisk sexuell handling. I praxis har det bedömts att det rör sig om sexuella ofredanden när en person kysst någon mot dennes vilja, stoppat en hand innanför tröjan och tagit målsäganden på bröstet eller tagit på målsägandens könsorgan utanpå kläderna. I dessa fall kan man säga att det typiskt sett är fråga om handlingar där den sexuella integriteten kränks. PB hävdar att det är helt uteslutet att rent objektivt sett döma honom för sexuellt ofredande.

För det fall det skulle anses styrkt att beröringen ägt rum hävdar PB att det inte är visat att han handlat med erforderligt uppsåt. PB påstår att han trodde och uppfattade det som att målsäganden var intresserad av honom. Han upphörde med sitt handlande när målsäganden reste sig och gick därifrån. Det är inte olagligt för en äldre man att agera på detta sätt, även om målsäganden bara är 16 år.

När det gäller frågan om prövningstillstånd uttalar PB att det i målet råder olika uppfattningar om hur den aktuella beröringen rent objektivt ska bedömas. Praxis ger ingen vägledning, varför det skulle vara av intresse för rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar målet.

Grunder

Den rättsliga regleringen

Bestämmelsen om sexuellt ofredande

Enligt 6 kap. 10 § första stycket brottsbalken döms den för sexuellt ofredande som, i annat fall än som avses i de föregående paragraferna i kapitlet, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd.

Av paragrafens andra stycke framgår att detsamma gäller den som (1) blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller (2) annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Förarbetsuttalanden

PB har dömts för den variant av sexuellt ofredande enligt vilken ansvar följer för att genom ord eller handlande ofreda en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet (6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken). Vid brottsbalkens tillkomst återfanns motsvarande bestämmelse i 6 kap. 6 § andra stycket och benämndes otuktigt beteende. Enligt denna bestämmelse dömdes den som genom ord eller handling som uppenbart sårade tukt och sedlighet uppträdde anstötligt mot annan.

Straffrättskommittén uttalade att huruvida en handling är att anse som sedlighetssårande eller inte liksom tidigare överlämnades till domstolarnas bedömning. För bedömningen av frågan om en viss handling är sedlighetssårande angavs det kunna vara av betydelse mot vem den företas. En och samma handling kan t.ex. anses sedlighetssårande om den ägt rum inför en minderårig, medan så inte behöver vara fallet om den ägt rum inför en vuxen. Kommittén uttalade vidare att uppfattningen om vad som är sedlighetssårande naturligen också kan växla med tids- och miljöförhållanden. De ur praktisk synpunkt mest betydelsefulla av de fall som avsågs med stadgandet angavs vara exhibitiva åtgärder samt sedlighetssårande beröring av minderårig (se NJA II 1962, s. 187).

Bestämmelsen om sexuellt ofredande i 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken fick sin nuvarande lydelse vid de omfattande ändringar av 6 kap. brottsbalken som genomfördes år 2005. Syftet med lagändringarna var att öka skyddet mot sexuella kränkningar och att ytterligare förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten. I propositionen uttalas att det inte får råda någon som helst tvekan om att grundsynen bakom regleringen av sexualbrotten ska präglas av inställningen att varje människa har rätt att själv bestämma över sin egen kropp och sexualitet och har en ovillkorlig rätt att vara fredad från oönskade angrepp som kränker denna rätt. Vidare uttalas att lagstiftningen om sexualbrott är en lagstiftning till skydd mot sexuella kränkningar och ska inte bygga på förlegade föreställningar om vuxna människors frivilliga sexualliv (se prop. 2004/05:45 s. 1 och 21 f.).

Enligt propositionen är ett huvudsyfte med reglerna om sexualbrott att skydda barn och ungdomar mot att bli utsatta för sexuella övergrepp. Barn under 15 år har behov av ett absolut skydd mot alla former av sexuella handlingar. Det är alltid en kränkning av barnet att utsätta det för sexuella handlingar. Utgångspunkten för lagstiftningen när det gäller barn måste vara att de aldrig kan samtycka till sexuella handlingar. Även barn i åldern 15-18 år anges ha behov av ett särskilt straffrättsligt skydd mot vissa sexuella handlingar, trots att de uppnått åldern för sexuellt självbestämmande. Vidare uttalas följande (se a. prop. s. 21 f.).

I åldersgruppen 15-18 år behövs också ett särskilt skydd. Samtidigt måste beaktas att dessa ungdomar uppnått sexuellt självbestämmande och att lagstiftningen inte får hindra dem att upptäcka och utveckla sin sexualitet. Med detta förbehåll menar regeringen ändå att det behövs ett utvidgat skydd för ungdomar mellan 15 och 18 år. Ungdomar mognar i olika takt. De kan befinna sig i situationer som de inte bemästrar, vara utsatta för påverkan eller stå i ett beroendeförhållande, som gör att de inte kan hävda sin sexuella självbestämmanderätt. I barnkonventionens mening är alla människor som inte har fyllt arton år barn. Detta medför att lagstiftaren vid utformningen av all reglering som rör barn och ungdomar särskilt måste beakta barns intressen och särskilda behov. Barn skall tillförsäkras ett särskilt skydd i rättsordningen när det gäller sexuella handlingar. Det är ofrånkomligt att ett sådant utvidgat skydd medför inskränkningar i ungdomars sexuella självbestämmanderätt.

Under lagstiftningsarbetet diskuterades att utvidga tillämpningsområdet för sexuellt ofredande i vissa avseenden, men så kom inte att bli fallet. Kriminaliseringens räckvidd är avsedd att vara i princip densamma som tidigare. Däremot moderniserades utformningen av straffbudet. Genom den nya utformningen ville regeringen lyfta fram och på ett tydligare sätt än tidigare fokusera på de förfaranden som ska omfattas av bestämmelsen (se a. prop. s. 86 ff. och 148).

I propositionen uttalades att med bestämmelsen i 6 kap. 10 § första stycket brottsbalken skapades i likhet med vad som tidigare gällt ett absolut skydd för barn under 15 år mot att utsättas för bl.a. sådana sexuella beröringar som inte kan innefattas i begreppet "sexuell handling". I andra stycket, som skyddar såväl barn som vuxna, riktas straffansvaret mot kränkningen av den enskildes sexuella integritet. Det kränkande handlandet beskrivs i detta avseende bl.a. som att någon genom "ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet". Med detta avses sådant handlande som inte bedöms som en "sexuell handling" enligt de tidigare bestämmelserna i 6 kap. brottsbalken. Som exempel på en handling som omfattas av bestämmelsen om sexuellt ofredande men inte av begreppet "sexuell handling" nämndes det fallet att en person i sexuellt syfte flyktigt berör en annan persons bröst eller könsorgan då personen är påklädd och klädesplaggen hindrar direkt beröring (se a. prop. s. 89 f.).

Enligt propositionen borde bestämmelsen avgränsas till att träffa handlingar som har en sexuell inriktning på så sätt att de syftar till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. Från tidigare praxis nämndes att det ansetts straffbart att dels beröra en 15-årig flickas bröst, dels försöka dra ner blyxtlåset på hennes byxor. Vidare uttalades att vissa ovälkomna närmanden mot vuxna personer t.ex. att en man på gatan klappar en passerande kvinna i ryggslutet eller smeker henne på kinden regelmässigt torde falla utanför bestämmelsen om sexuellt ofredande och i stället bedömas som ofredande. Bestämmelsen i andra stycket angavs uttrycka en objektiv norm. För straffansvar är det alltså tillräckligt att det sätt på vilket handlingen utförs typiskt sett leder till att personens sexuella integritet kränks. Det behöver således inte i det enskilda fallet bevisas att personens sexuella integritet verkligen har kränkts eller att personen känt obehag. Självfallet måste dock hänsyn tas till situationen i dess helhet, t.ex. om handlingen varit en del i ett frivilligt sexuellt närmande mellan två vuxna personer (se a. prop. s. 88 ff.).

I författningskommentaren sammanfattas vad som krävs för att ett handlande ska vara ”ägnat att kränka personens sexuella integritet” på följande sätt (se a. prop. s. 149 f.).

Avgörande för straffansvar är att handlingen utförs på ett sätt som är "ägnat att kränka personens sexuella integritet". Härmed skall förstås att det är tillräckligt att handlingen typiskt sett är sådan att offrets sexuella integritet kränks. Det behövs således inte i det enskilda fallet bevisas att integriteten verkligen har kränkts. I subjektivt hänseende krävs inte heller något syfte från gärningsmannens sida att kränka offrets sexuella integritet. Det är tillräckligt att gärningsmannen har uppsåt beträffande de faktiska omständigheter som utgör underlag för domstolens värdering av frågan om de varit ägnade att kränka offret på ett sådant sätt. Vilka handlingar som uppfyller det angivna kriteriet får bedömas utifrån samtliga omständigheter. För frågan om en viss handlingens egenskap som sexuellt kränkande kan det vara av betydelse mot vem den företas. Uppfattningen av vad som är en kränkning av den sexuella integriteten kan också växla med tids- och miljöförhållanden.

2008 års sexualbrottsutredning föreslog att tillämpningsområdet för 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken skulle utsträckas genom att det inte längre skulle krävas att handlingen på något sätt syftade till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. Anledningen till detta var att det fanns uppgifter om att utrymmet för att döma för sexuellt ofredande hade blivit mindre jämfört med före 2005 års reform. Förslaget kom emellertid inte att genomföras. I propositionen konstaterades att utredningens förslag innebar att till bestämmelsen skulle komma att räknas inte bara sådana handlingar som i nuläget bedöms som ofredande, utan också vissa förfaranden som bedöms som misshandel eller förolämpning. Även om det finns anledning att se allvarligt på förfaranden av sådant slag kunde det enligt regeringens mening ifrågasättas om en kriminalisering inom ramen för 6 kap. brottsbalken är rätt sätt att hantera dessa. Utredningens förslag ansågs väcka frågor av systematisk karaktär både i

förhållande till övriga brott i 6 kap. brottsbalken men också i förhållande till andra brott i brottsbalken. Då konsekvenserna av förslagen inte hade analyserats i tillräcklig utsträckning ansåg regeringen att utredningens förslag inte borde genomföras (se prop. 2012/13:111 s. 53 ff.).

Tilläggs kan att i 2014 års sexualbrottskommittés betänkande Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (SOU 2016:60) föreslås inga ändringar i sak när det gäller bestämmelsen om sexuellt ofredande. Däremot föreslås att bestämmelsen delas upp i två paragrafer, en som avser brott mot barn under femton år och en som avser brott mot personer som är femton år eller äldre. Utredningen anser att det straffrättsliga skyddet mot sexualbrott mot barn som har fyllt femton men inte arton år bör skärpas. Därvid föreslås att en ny kvalifikationsgrund för grovt sexuellt övergrepp (nuvarande grov våldtäkt) och grov sexuell kränkning (nuvarande grovt sexuellt tvång) ska införas som innebär att det vid bedömning av om brottet ska bedömas som grovt särskilt ska beaktas om brottet riktat sig mot ett barn (under 18 år). I detta sammanhang uttalas att barn har behov av starkare skydd mot sexualbrott eftersom de inte har ett fullt utvecklat konsekvenstänkande. De riskerar därför att i större utsträckning än äldre personer hamna i situationer som de svårligen kan ta sig ur (se s. 186 och 444 samt 237 f.).

Praxis

I NJA 2016 s. 129 dömde Högsta domstolen en person (V.D.) för sexuellt ofredande. Denne hade upprepade gånger försökt förmå en flicka (N.L.), som ännu inte fyllt 18 år, att ha sexuellt umgänge med honom mot ersättning. Högsta domstolen uttalade bl.a. följande.

13. Ett bifall till åtalet förutsätter också att V.D. kan anses ha ofredat N.L. på ett sätt som är ”ägnat att kränka hennes sexuella integritet”. Uttrycket tar sikte på sådana ord och handlingar som har en sexuell inriktning genom att de på något sätt syftar till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. Yttranden kan vara straffbara om de har en tydlig sexuell inriktning. Ett straffrättsligt ansvar enligt den nu aktuella bestämmelsen är alltså knutet till att det har funnits ett sexuellt intresse hos gärningsmannen. (Se prop. 2004/05:45 s. 88 och 149 samt prop. 2012/13:111 s. 55.)

14. V.D:s handlande har haft en klar sexuell inriktning. N.L. har tydligt avböjt hans förslag och därmed visat att hon tog avstånd från tanken att ha sex med honom. Trots detta har V.D. upprepat och närgånget framhärdat i sin begäran att få köpa sex i syfte att övertyga N.L. att göra något hon alltså hade tagit avstånd från. Hans handlande har utförts på ett sätt som ofredat N.L. och varit ägnat att kränka hennes sexuella integritet.

I en dom den 12 maj 2017 dömde Högsta domstolen en person för sexuellt ofredande (Högsta domstolens mål B 2590-16). Den huvudsakliga frågan i målet var om det för straffansvar för sexuellt ofredande – på motsvarande sätt som gäller för ofredande enligt 4 kap. 7 § brottsbalken – krävs att den angripne uppfattar angreppet när det utförs. I domen uttalade Högsta domstolen att

huruvida en handling är ägnad att kränka den angripnes sexuella integritet får bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Bedömningen kan påverkas av i vilken miljö och i vilket sammanhang gärningen företas. Att bedömningen ska göras objektivt hindrar inte att det kan vara av betydelse både vem som företar handlingen och mot vem den riktas. Högsta domstolen konstaterar att 4 kap. 7 § brottsbalken i huvudsak måste ses som en straffbestämmelse till skydd för den enskildes frid. Beträffande bestämmelserna i 6 kap. kan skyddsintresset på ett övergripande plan sägas vara den enskildes sexuella integritet. Högsta domstolen uttalar vidare följande.

23. Den sexuella integriteten kan naturligtvis angripas genom gärningar av fridsstörande karaktär, under förutsättning att de har en sexuell innebörd (se t.ex. NJA 2016 s. 129), men den kan även angripas genom gärningar som kränker den enskildes rätt att i sexuellt avseende bestämma över sin kropp. Också den senare typen av gärningar kan sägas innebära en fridsstörning i den meningen att de kränker den angripnes rätt att vara, i vissa avseenden, fredad. Ett ofredande behövs i den kontexten därför inte innebära mer än att det görs ett intrång, med erforderlig sexuell koppling, i den enskildes rätt att bestämma över sin kropp, dvs. i det sexuella självbestämmandet. Den betydelse intresset av sexuellt självbestämmande har för den nu aktuella frågan återspeglas i andra bestämmelser i 6 kap. brottsbalken, där den enskilde skyddas också när denne sover eller av något annat skäl är oförmögen att uppfatta angreppet (se t.ex. 1 och 2 §§).

.-.-.-

26. En tolkning av ofredanderekvisitet som innebär att bestämmelsen i vissa fall kan tillämpas också när den angripne inte uppfattar gärningen måste vidare anses ligga väl i linje med hur lagstiftaren värderar den sexuella integriteten i jämförelse med kroppslig integritet i övrigt. Den sexuella integriteten bör ges ett starkare skydd än den kroppsliga integriteten i allmänhet. Det kan rent av sägas att en begränsning av tillämpningsområdet för ofredandebrottet i 4 kap. 7 § brottsbalken i huvudsak till fall i vilka den angripne har uppfattat angreppet, förutsätter att det finns ett annat och mer omfattande skydd mot gärningar som är av mer integritetskänslig natur.

27. Sammanfattningsvis bör det vid tillämpning av bestämmelsen i 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken inte vara en nödvändig förutsättning att den angripne har uppfattat handlandet för att han eller hon ska anses vara ofredad. Med hänsyn till att lagen uppställer ett krav på att gärningen ska innefatta ett ofredande fordras emellertid att gärningen på något sätt kan betecknas som ett intrång i den utsattes fredade sfär. I fall där gärningen inte uppfattas av den mot vilken den riktas måste detta som huvudregel förutsätta kroppslig beröring. Med sådan beröring finns det skäl att jämställa handlande, som sker i omedelbar närhet av den angripne och utgör ett tydligt intrång i den angripnes rätt att bestämma över sin kropp.

Doktrinen

I kommentaren till brottsbalken uttalas att för bedömningen av om ett handlande är ägnat att kränka en persons sexuella integritet kan det vara av betydelse mot vem handlandet företas och bedömningen kan påverkas av såväl tids- som miljöförhållandena. En och samma handling kan vara ägnad att kränka ett

barns sexuella integritet men inte en vuxens. Inte varje angrepp med sexuell inriktning mot en enskild person hör med nödvändighet hit. Användandet av könsord och andra yttranden med sexuella påståenden faller utanför tillämpningsområdet om syftet är annat än rent sexuellt, utan i stället att uttala en svordom. Eftersom sexuellt ofredande är subsidiärt i förhållande till de föregående brotten i 6 kap., tillämpas inte heller det andra stycket på gärningar som innefattar vad som förstås med en sexuell handling (se Berggren m.fl., Brottsbalken [version den 1 januari 2017, Zeteo], kommentaren till 6 kap. 10 § under rubriken Blottande eller ofredande).

Nils Jareborg m.fl. uttalar att en förutsättning för att en gärning ska bedömas som sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken är att den typiskt sett duger för att kränka den andres sexuella integritet. Någon kränkning behöver inte ha skett i det enskilda fallet, och det har inte heller avgörande betydelse att någon känner sig kränkt. Vidare påverkas bedömningen av i vilken miljö och i vilket sammanhang gärningen företas. Viss hänsyn måste tas till om den riktas mot en vuxen eller mot ett barn. Samhällets allmänna toleransnivå i fråga om sexuella företeelser är enligt författarna inte konstant (se Nils Jareborg/Sandra Friberg/Petter Asp/Magnus Ulväng, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, 2 uppl., 2015, s. 129).

Min bedömning

För att någon ska dömas för sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken krävs att denne genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Hovrätten har funnit utrett att PB vid två olika tillfällen smekt målsäganden på benen och i samband därmed uttalat att det var mysigt att hon var där. Frågan i målet är om han därigenom ofredat målsäganden på ett sätt som varit ägnat att kränka hennes sexuella integritet. Om man betraktar PBs ord och handlande isolerat, utan att sätta in det i sitt sammanhang, är det visserligen inte fråga om ett sådant handlande som man i första hand associerar med brottet sexuellt ofredande. Vid bedömningen av om PB har ofredat målsäganden på ett sätt som varit ägnat att kränka hennes sexuella integritet måste emellertid samtliga omständigheter vid gärningen beaktas. Bedömningen kan påverkas av i vilken miljö och i vilket sammanhang gärningen företas. Det kan också vara av betydelse både vem som företar handlingen och mot vem den riktas (se t.ex. Högsta domstolens dom den 2 maj 2017 i mål B 2590-16).

Målsäganden har beskrivit att PB började smeka henne på smalbenet, att han sedan smekte längs benet upp till knäet och därefter smekte hennes ben nedåt igen. PB smekte båda benen. Det är således inte fråga om någon flyktig eller snabb beröring, utan smekningar som har pågått under en halv till en minuts tid.

Som framgått i det föregående uttalas i förarbetena att bestämmelsen ska träffa ord och handlingar som har en sexuell inriktning på så sätt att de syftar till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. I NJA 2016 s. 129 uttalar Högsta domstolen att yttranden kan vara straffbara om de har en tydlig sexuell inriktning och att ett straffrättsligt ansvar är knutet till att det har funnits ett sexuellt intresse hos gärningsmannen. PB har vidgått att han hade ett sexuellt intresse för målsäganden. Hans ord och handlande får därmed anses ha haft en tydlig sexuell inriktning, fråga har varit om ett närmande med sexuella avsikter.

Målsäganden var vid gärningstillfällena 15 år gammal. Hon var således ett barn som relativt nyligen uppnått åldern för sexuellt självbestämmande. Som framgår av de i det föregående redovisade förarbetsuttalandena får lagstiftningen inte hindra ungdomar att upptäcka och utveckla sin sexualitet. Samtidigt mognar ungdomar i olika takt. De kan befinna sig i situationer som de inte bemästrar, vara utsatta för påverkan eller stå i ett beroendeförhållande, som gör att de inte kan hävda sin sexuella självbestämmanderätt.

PB var 48 år gammal. Målsäganden befann sig ensam med PB i dennes bostad och skulle sova över där. Syftet med målsägandens besök var att hon ville prata med någon som kände hennes pojkvän väl om deras förhållande. Målsäganden kände inte PB sedan tidigare.

PB har således fysiskt och verbalt gjort närmanden med sexuella avsikter mot en 15-årig flicka som befunnit sig i en för ett barn i denna ålder utsatt, svårhanterlig, situation. Han har gjort det mot en flicka som vänt sig till honom för att få hjälp och stöd. Målsäganden har uppgett att hon upplevde PBs agerande som obehagligt, att hon inte visste vad hon skulle göra och att hon inte vågade säga något. PB har upprepat sitt beteende, trots att målsäganden vid första tillfället avbröt hans närmanden genom att resa sig upp och gå därifrån.

Jag delar hovrättens uppfattning att PB genom att smeka målsäganden och samtidigt säga att det var mysigt att hon var där, med hänsyn till samtliga omständigheter vid gärningen och då särskilt målsägandens ringa ålder och den utsatta situation hon befunnit sig i, har ofredat målsäganden på ett sätt som varit ägnat att kränka hennes sexuella integritet.

När det gäller brottets subjektiva sida är det enligt förarbetena tillräckligt att gärningsmannen har uppsåt beträffande de faktiska omständigheter som utgör underlag för domstolens värdering av frågan om de varit ägnade att kränka offrets sexuella integritet. PB har tveklöst haft uppsåt beträffande sitt handlande och övriga omständigheter vid gärningen. Han ska därför dömas för sexuellt ofredande.

Frågan om prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken [version mars 2017, Zeteo] kommentaren till 54 kap 10 §).

Frågan i målet är om PB genom att vid två tillfällen smeka målsäganden på benen och i samband därmed uttala att det var mysigt att hon var där har ofredat målsäganden på ett sätt som varit ägnat att kränka hennes sexuella integritet. PB hävdar att det inte är styrkt att han har vidrört målsäganden på det sätt som påstås i åtalet. Han godtar således inte hovrättens bevisvärdering. För det fall Högsta domstolen skulle värdera bevisningen i enlighet med PBs överklagande skulle den i målet centrala rättsfrågan inte komma att prövas. Målet lämpar sig därför mindre väl för en prövning av denna fråga.

Av uttalanden i förarbeten, praxis och doktrin framgår klart och tydligt att bedömningen av om gärningsmannen genom ord och handlande har ofredat en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet ska göras med beaktande av samtliga omständigheter vid gärningen. Därvid är det av betydelse i vilken miljö och i vilket sammanhang gärningen företas samt både vem som företar handlingen och mot vem den riktas. Det går därför inte att avfärda ett handlande som icke straffbart endast utifrån vilken eller vilka kroppsdelar som en beröring avsett, eller utifrån om de ord som använts varit av en direkt sexuell natur. I det nu aktuella fallet har PB samtidigt som han smekt målsägandens ben använt ord som i sig inte är av sexuell natur. Det är emellertid fråga om ord och handlande med tydliga sexuella avsikter (som också uppfattats så av målsäganden). Enligt min mening finns det inget som hindrar att även denna typ av närmanden med sexuella avsikter, vid en helhetsbedömning av omständigheterna vid gärningen, i vissa fall kan anses vara ägnade att kränka den sexuella integriteten. Om detta kan det knappast råda några tvivel.

I mål om sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken kan omständigheterna i enskilda fall vara av mycket varierande slag och skilja sig åt från fall till fall. Det kan därför vara svårt att formulera vägledande uttalanden om vad som krävs för att helhetsbedömningen ska utmynna i att ett handlande varit ägnat att kränka offrets sexuella integritet.

Utvecklingscentrum Göteborg har inom åklagarväsendet ett särskilt ansvar för metodutveckling och rättsutveckling när det gäller brotten enligt 6 kap. brottsbalken. Detta innefattar bl.a. att följa utvecklingen av praxis. Enligt utveckl-

ingscentrum synes omständigheterna i det nu aktuella målet vara speciella och avvika från hur det ser ut i merparten av mål om sexuellt ofredande enligt 10 § andra stycket andra ledet. De har inte heller, genom frågor från åklagarna eller på annat sätt, fått några indikationer på att det skulle finnas oklarheter eller andra problem vid tillämpningen av den nu aktuella bestämmelsen.

Mot bakgrund av det sagda anser jag att en prövning av PBs överklagande inte skulle vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. Jag avstyrker därför prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle komma att meddela prövningstillstånd.

Kerstin Skarp

Lars Persson

Kopia till:

Utvecklingscentrum Göteborg
Åklagarkammaren i Falun (AM-17234-16)